

Kollektiivse pöördumise algataja

Teie 14.08.2025

Meie .11.2025 nr 1-6/25-136/2

**Kollektiivne pöördumine „Lõpetage
e-hääletamine – vastuolu rahvusvahelise
õigusega, EV Põhiseadusega“**

Austatud kollektiivse pöördumise algataja

Põhiseaduskomisjoni nimel tänan Teid esitatud kollektiivse pöördumise eest.

Riigikogu juhatus edastas kollektiivse pöördumise „Lõpetage e-hääletamine - vastuolu rahvusvahelise õigusega, EV Põhiseadusega“ oma 9. septembri 2025. a otsusega nr 131 edasiseks menetlemiseks põhiseaduskomisjonile.

Kollektiivses pöördumises soovitakse e-hääletamise peatamist. Pöördujad põhjendavad, et rikutud on EV põhiseadust ja rahvusvahelist õigust, e-hääletamise regulatsioon ei ole läbipaistev ja kontrollitav. Pöördujate väitel on e-hääletamise puuduseks hääletamissedeliga valijate seadmine ebasoodsamasse olukorda võrreldes elektrooniliselt hääletavate valijatega. Teiseks tuuakse pöördumises välja, et e-hääletamisel ei ole võimalik kasutada vaatleja õigusi. Kuna komisjon piirdus pöördujate poolt allkirjastatud pöördumise ja selles toodud väidete arutamisega, ei kajasta käesolev vastus pöördumise esitajate esindajate poolt komisjoni istungil täiendavalt tõstatatud küsimusi.

Riigikogu menetleb kollektiivseid pöördumisi Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse peatüki 18² „Kollektiivse pöördumise menetlemise kord“ alusel. Põhiseaduskomisjon arutas pöördumist 4. novembri 2025 istungil, kus kuulas ära pöördujate kontaktisiku ja tema esindaja.

Põhiseaduskomisjon otsustas mitte nõustuda kollektiivses pöördumises „Lõpetage e-hääletamine - vastuolu rahvusvahelise õigusega, EV Põhiseadusega“ esitatud ettepanekuga ning lükkas selle Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse § 152¹³ punkti 5 alusel tagasi.

Toetust ei leidnud ühe komisjoni liikme poolt tehtud ettepanek algatada kollektiivsest pöördumisest tulemevalt komisjoni poolt vastav eelnõu ja ettepanek algatada Riigikogu täiskogus olulise tähtsusega riikliku küsimuse arutelu e-valimiste teemal.

Põhiseaduskomisjon on arutanud e-hääletamisega seonduvaid küsimusi varasematel komisjoni istungitel. Komisjon arutas Euroopa Julgeoleku- ja Koostööorganisatsiooni Demokraatlike Institutsioonide ja Inimõiguste Büroo (OSCE/ODIHR) 17. juunil 2025 koostatud e-hääletamise raportit ja selle järeldusi 22. septembri 2025 avalikul istungil. Avalik istung on järelvaadatav Riigikogu Youtube'i kanalilt ([LINK](#)) ja istungi protokoll leitav Riigikogu kodulehelt. Raportit

tutvustasid ja küsimustele vastasid Euroopa Julgeoleku- ja Koostööorganisatsiooni Demokraatlike Institutsioonide ja Inimõiguste Büroo valimiste osakonna juhataja Meaghan Fitzgerald ja valimiste nõunik Goran Petrov. Riigi valimisteenistuse juht Arne Koitmäe kommenteeris OSCE/ODIHRi arvamust ja tõi välja Eesti vaatepunkti. OSCE/ODIHRi raport sisaldab soovitusi, mis käsitlevad erinevaid õiguslikke ja korralduslikke aspekte. Raportis ja komisjoni istungil raporti tutvustajate poolt ei ole välja toodud puudusi, mis tingiksid e-hääletamise peatamist. Komisjoni istungil ütles Meaghan Fitzgerald oma ettekandes muuhulgas, et kuigi e-hääletus ei ole suurendanud üldist valimisosalust, on see võimaldanud palju rohkematel valimas käia. M. Fitzgerald märkis, et ODIHR-i hinnangus toodi esile poliitiliste erakondade tugev toetus e-hääletusele, sõltumatute audiitorite roll, e-häälte lugemise usaldusväärsus ning võimalus muuta oma häält pabersedelil hääletades. Samas tõi ta esile, et usaldamatusega seotud küsimused on sageli seotud poliitiliste vaidlustega ning see omakorda tekitab avalikus arvamuses polariseerumise.

Komisjon edastas OSCE/ODIHRi e-valimisi käsitleva raporti Justiits- ja Digiministeeriumile, et ministeerium analüüsiks raportis toodud ettepanekud ja soovitused läbi ning esitaks vastavad seaduse muudatused.

Täiendavalt selgitan, et elektroonilise hääletamise põhiseaduspärasust on hinnanud Riigikohus. Riigikohus on leidnud 01.09.2005 otsuses nr 3-4-1-13-05 (p 25), et “Otsus võimaldada elektroonilist hääletamist kohaliku omavalitsuse volikogude valimistel võeti Riigikogus vastu kohaliku omavalitsuse volikogu valimise seaduse vastuvõtmisel 27. märtsil 2002. aastal eesmärgiga suurendada valimisaktiivsust ehk rahva demokraatlikku osalust ühiselu otsuste tegemisel. Selline eesmärk on valimiste üldisuse printsiipi silmas pidades legitiimne. Valimiste üldisuse põhimõtte järgi peab kõigile hääleõiguslikele isikutele olema tagatud võimalus valimistest osa võtta. Meetmed, mida riik tarvitusele võtab, et tagada võimalikult suurele osale valijaskonnast võimalus valimistest osa võtta, on õigustatud ja soovitatavad.”

Riigikohus on oma praktikas korduvalt selgitanud, et valimisõigust teostades ei ole võimalik ega põhiseaduslikult nõutav tagada inimeste täielikku faktilist võrdsust. Valimiste ühetaolisuse ehk võrdse kohtlemise printsiip ei tähenda, et kõik valijad peavad valimistoimingu tegema absoluutselt ühesugusel viisil (RKPJKo 22.07.2025, 5-25-17/4, p 9, RKPJKo 14.06.2024, 5-24-11/2, p 9, RKPJKo 3-4-1-13-05, p 24).

E-hääletamise vaadeldavuse kohta lisan, et elektroonilise hääletamise süsteemi tööd jälgivad sõltumatud audiitorid ja e-hääletamist võib iga huviline vaadelda. Selleks, et e-hääletamise toimingud oleksid arusaadavad, korraldab riigi valimisteenistus enne iga valimise e-hääletamise perioodi vaatlejate koolituse. Vaatlejad saavad jälgida elektroonilise hääletamise süsteemi seadistusprotseduure ning vaadelda elektrooniliselt antud häälte kokku lugemist valimispäeva õhtul, samuti elektroonilise hääletamise süsteemi andmete tervikluse kontrolli järgmisel päeval. Valijate nimekirjad ja valimiskast sisaldavad isikuandmeid ning seetõttu ei saa neid andmeid vaadelda. Samuti sisaldavad hääletamise protsessid isikuandmeid ja infot valija hääletamise kohta, mistõttu ei ole kõik andmevood vaadeldavad. Elektroonilise hääletamise dokumentatsioon on avalik ja avaldatud valimiste veebilehel ning lähtekood avalikustatakse enne valimispäeva.

Põhiseaduse §-d 60 ja 156 sätestavad valimiste üldisuse nõude, mis tähendab, et hääletamisest peab saama osa võtta võimalikult palju hääleõiguslikke inimesi. Elektrooniline hääletamine võeti kasutusele, et muuta valimistel osalemine inimestele mugavamaks, kuna hääletada saab sõltumata ajast ja kohast. Erinevate hääletusviiside võimaldamine annab valijale valikuvabaduse kasutada enda jaoks sobivamat hääletusviisi. E-hääletamine on kättesaadav ja sobiv hääletamisviis neile, kellel on tülikas valimisjaoskonda minna, näiteks liikumispuudega

inimesed või need, kes elavad valimisjaoskonnast kaugel. Ühtlasi saavad valimistest osa võtta need, kes parajasti reisivad või elavad teistes riikides.

2025. aasta kohaliku omavalitsuse volikogu valimistel andis suur protsent valijaid e-hääle, mis muuhulgas näitab valijate usaldust valimissüsteemi suhtes tervikuna. E-hääletamise laia toetust tõestab ka see, et 10. novembril 2025 lükati Riigikogu täiskogus tagasi Eesti Keskerakonna fraktsiooni esitatud Riigikogu otsuse „Ettepaneku tegemine Vabariigi Valitsusele töötada välja kiirkorras e-hääletamise peatamine“ eelnõu 679 OE (eelnõu poolt hääletas 25 Riigikogu liiget).

Põhiseaduskomisjoni 4. novembri 2025 istungi protokoll on avalikustatud Riigikogu kodulehel.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)
Ando Kiviberg
esimees

Teadmiseks: Rahvaalgatus.ee